

однією з провідних проблем щодо розуміння сучасних підходів до її розвитку, створення можливостей для прояву та розвитку індивідуально-психологічних особливостей у процесі музичної мисленнєвої діяльності суб'єкта [13].

Висновки. Органічне поєднання виховання (зовнішнього педагогічного впливу), навчання, самовиховання, використання системи конкретних виховних справ, які одночасно вирішують завдання інтелектуального, фізичного, патріотичного, морального, естетичного й екологічного виховання в єдиному виховному процесі може стати основою для проєкції соціально гармонічної особистості та висококваліфікованого спеціаліста. Враховуючи вікові та психологічні особливості студентів, їх здатність до сприйняття навколишнього середовища, можна сказати про те, що саме студентський колектив є сприятливим середовищем для закладання основ моральності, духовного розвитку суспільства. Крім того, студентський колектив може стати ареною для самовираження та самоствердження особистості, сприяти розвитку і збагаченню природних задатків студента, його творчої індивідуальності, залученню до духовних цінностей суспільства засобами музичного мистецтва, формуванню таких якостей особистості, як відповідальність, дисциплінованість, любов до своєї майбутньої професії.

Література

1. Петрушин В.И. Музыкальная психология : учеб. пособ. для вузов / В.И. Петрушин. – 3-е изд. – М. : Академический проект : Гаудеамус, 2009 – 400 с.
2. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія : підручник : у 2 кн. / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2004. – Кн. 1 : Соціальна психологія особистості і спілкування. – 576 с.
3. Сохор А. Вопросы социологии и эстетики музыки / А. Сохор. – Л. : Советский композитор, 1981. – 295 с.
4. Thoresen L. An auditive analysis of Schubert's Piano Sonsts op. 42 / L. Thoresen // Semiotica. – Vol. 66. – № 1. – P. 211–237.
5. Медушевский В.В. Интонационная форма музыки / В.В. Медушевский. – М. : Композитор, 1993. – 194 с.
6. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества : сб. избр. тр. / М.М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 423 с.
7. Лосев А.Ф. Основной вопрос философии музыки / А.Ф. Лосев // Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура / А.Ф. Лосев. – М. : Политиздат, 1991. – С. 315–335.
8. Иванченко Г.В. Психология восприятия музыки: подходы, проблемы, перспективы / Г.В. Иванченко. – М. : Смысл, 2001. – 264 с.
9. Костюк А.Г. Музыкальное восприятие как предмет комплексного исследования / А.Г. Костюк // Сб. ст. – К. : Муз. Украина, 1986. – 126 с.
10. Теплов Б.М. Избранные труды : в 2 т. / Б.М. Теплов. – М. : Педагогика, 1985. – Т. 1. – 328 с.
11. Rosenberg H.S. Creative transformations: How visual artists, musicians, and dancers use mental imagery in their work / H.S. Rosenberg, W. Trusheim // Imagery: Current perspectives / E.S. Joseph, P. Robin. – N. Y. : Plenum Press, 1989. – P. 55–75.
12. Cook N. Music, imagination and culture / N. Cook. – Oxford : Oxford University Press, 1990. – 243 p.
13. Моляко В.А. Психология конструкторской деятельности / В.А. Моляко. – М. : Машиностроение, 1983. – 134 с.
14. Лекції з педагогіки вищої школи : навч. посіб. / [за ред. В.І. Лозової]. – Х. : ОВС, 2006. – 496 с.
15. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб. / М.В. Левківський. – 3-те вид., доп. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.

КУЛЬКО В.А.

ЩОДО СУТНОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В умовах інтеграції України в міжнародне співтовариство відбуваються зміни не тільки в економічній та політичній сферах, а також у системі вищої освіти, яка має відповідати світовим стандартам. Високі вимоги до кваліфікації

й підготовки фахівців у різних галузях передбачають створення у процесі навчання умов для формування позитивної навчальної та професійної спрямованості студентів. Суперечності між потребами суспільства у високопрофесійних кадрах і недостатньою професійною готовністю студентів ВНЗ зумовлюють необхідність вирішення актуальних питань щодо розвитку навчальної та професійної мотивації.

Дослідженням природи та структури мотиваційної сфери людини присвячені праці В. Асєєва, Є. Ільїна, О. Леонтьєва, А. Маркової, Г. Щукіної, основні аспекти теорії мотивації привернули до себе увагу таких учених, як Л. Божович, І. Васильєв, В. Мільман, В. Моргун, різні види мотивів та їх формування у ВНЗ вивчали В. Спіцин, О. Алексюк, В. Каган, питання формування мотиваційної сфери студентів були розглянуті в дисертаційних дослідженнях К. Кальницької, В. Клачко, О. Плюща та ін. Проблема мотивації навчальної діяльності студентів набуває дедалі більшого значення. Але вирішення її ускладнюється тим, що, як зазначає більшість науковців, важко виокремити той чи інший мотив навчальної діяльності студента, оскільки всі мотиви взаємопов'язані.

Мета статті – розглянути питання навчальної мотивації студентів вищих навчальних закладів.

Підготовка студентів не задовольняє вимоги сьогодення, що зумовлює необхідність оптимізації мотивації навчальної діяльності у ВНЗ. Значні можливості в цьому напрямі відкриваються у вивченні структури мотивації, оскільки ефективність навчальної діяльності студентів залежить від рівня розвитку мотивації. Серед усіх видів мотивації найбільш важливими є внутрішні мотиви, безпосередньо пов'язані із процесом навчальної діяльності. Мотиваційний аспект, який є основою навчальної діяльності, перебуває в центрі уваги психологів і педагогів. Для виявлення сутності мотивації навчальної діяльності необхідно з'ясувати, якими є мотиви цієї діяльності. Питання мотивації і мотивів, які становлять мотиваційну сферу людини, завжди цікавили фахівців з філософії, психології та педагогіки (В. Апельт, В. Асєєв, Л. Божович, В. Вільман, Є. Ільїн, А. Кірсанов, Л. Леонтьєв, А. Маркова, А. Маслоу, Р. Немов, С. Рубінштейн, Р. Якобсон та інші).

Поняття “мотив” широко використовується в наукових публікаціях. Науковці трактують цей термін по-різному. У “Філософському енциклопедичному словнику” підкреслено, що мотив – це те, що спонукає людину до діяльності, заради чого вона здійснюється. У “Сучасному словнику з психології” (Л. Карпенко) термін “мотив” трактується як цілеспрямований вибір діяльності людини, пов'язаний із задоволенням її потреб [2]. На думку Л. Божович [10], мотив – це те, заради чого проводиться діяльність, тобто все те, в чому знайшла своє втілення потреба. Як вважає Н. Скороходова [4], мотив – це спонукання до активності, коли людина прагне задовольнити свої потреби. У своїх дослідженнях вчена з'ясовує взаємозв'язок між потребами студентів та мотивами навчання. Головними потребами, за Н. Скороходовою [4], є:

- самосвідомість (мотиви уявлення про свої можливості);
- творчі та естетичні потреби (прагнення зрозуміти щось нове);
- самоповага (мотиви досягнення успіху);
- потреби у виживанні та безпеці (матеріальні мотиви).

У проведених науковцями дослідженнях виявлені такі види мотивів навчальної діяльності:

- соціальні та пізнавальні (В. Апелът, М. Божович, А. Маркова);
- позитивні та негативні (А. Маркова, Р. Якобсон);
- усвідомлені та неусвідомлені (Р. Немов). На його думку, усвідомлені мотиви – це ті, які спонукають людину до діяльності (інтереси, світогляди тощо); неусвідомлені – наявні тоді, коли людина не розуміє, що спонукає її до діяльності [5];
- внутрішні та зовнішні (Л. Фрідман, П. Якобсон).

Під кутом зору нашого дослідження особливий інтерес становлять праці А. Маркової, П. Якобсона та Л. Фрідмана. На думку А. Маркової [3], прийнято розрізняти дві великі групи мотивів:

- 1) пізнавальні мотиви, пов'язані зі змістом навчальної діяльності і процесом її виконання;
- 2) соціальні мотиви – мотиви розвитку особистості.

У свою чергу, мотиви мають свої рівні: широкі пізнавальні мотиви – спрямовані на засвоєння нових знань, вони характеризуються великим інтересом до нових явищ, фактів, закономірностей; навчально-пізнавальні, що полягають в орієнтації студентів на засвоєння методів наукового пізнання; мотиви самоосвіти – можливість самостійного здобуття студентами нових знань. Широкі соціальні мотиви полягають у прагненні здобувати знання, щоб бути не тільки корисним у суспільстві, а також добре підготуватися до обраної професії; вузькі соціальні мотиви пов'язані з потребою людини в спілкуванні, в прагненні отримати задоволення від цього процесу.

Як вважає А. Маркова [3], існує три типи ставлення до навчальної діяльності: негативне (вузькість мотивів); байдуже (такі самі мотиви, як у негативно-го); позитивне (характеризується пізнавальними й особистими мотивами).

Що стосується досліджень П. Якобсона, то він, як і А. Маркова, виділяє негативні мотиви (спонуки людини, викликані усвідомленням певних незручностей і неприємностей, така мотивація не приводить до успішних результатів); позитивні мотиви, які є вагомими для людини соціальними устремліннями (почуття громадянського обов'язку перед країною, перед близькими; це, на його думку, є найбільш цінною мотивацією) [6].

Велике значення в науковій літературі приділяється внутрішнім та зовнішнім мотивам. Л. Фрідман так характеризує їх відмінність: “Якщо мотиви, які спонукають конкретну діяльність, не пов'язані з нею, то їх називають зовнішніми відносно цієї діяльності; якщо ж мотиви безпосередньо пов'язані із самою діяльністю, то їх називають внутрішніми” [11, с. 93].

До внутрішніх ми можемо зарахувати вже вищеперелічені мотиви, такі як соціальні, пізнавальні та професійні, оскільки вони пов'язані зі змістом навчальної діяльності. Зовнішні мотиви не пов'язані з навчальною діяльністю, до них належать мотиви матеріального заохочення (премії, стипендії тощо). Але зовнішні мотиви, на нашу думку, теж впливають на мотивацію до навчальної діяльності, тому що вони є важливими для оволодіння знаннями й уміннями, необхідними для професійної діяльності майбутніх фахівців, тобто для їхньої професійної мотивації.

Отже, сукупність мотивів, які спонукають людину до діяльності, можна розглядати як мотиваційну сферу особи. З аналізу психолого-педагогічної літератури відомо, що не існує єдиної думки з приводу змісту поняття “мотивація”. На сьогодні термін “мотивація” трактується по-різному:

- сукупність чинників, що визначають поведінку (Ж. Годфруа);
- сукупність мотивів (К. Платон);
- спонук до активної діяльності (Н. Скороходова);
- сукупність причин психологічного характеру (Р. Немов).

Таким чином, спираючись на дослідження Р. Немова, Н. Скороходової, К. Платона, вважаємо, що мотивація – це сукупність спонукальних чинників, які визначають поведінку людини (потреби, мотиви, інтереси).

На думку А. Маркової, мотивація навчальної діяльності існує як окремий вид мотивації. Мотивація навчальної діяльності визначається рядом факторів:

- самою освітньою системою, закладом, де відбувається навчальний процес;
- організацією навчального процесу;
- суб’єктними особливостями того, хто навчається;
- суб’єктними особливостями педагога і його ставленням до учня;
- специфікою навчального предмета [3].

Дослідження, проведені у студентських групах, передбачали визначення впливу мотивації на успішність навчання студентів. Так, наприклад, у дисертації Р. Борківської [7] з урахуванням особливостей навчального процесу в коледжі економіки та права було розглянуто сутність мотивації навчальної діяльності як ієрархічно організованої системи мотивів, що спонукають студентів оволодіти знаннями та способами пізнання, основами майбутньої професійної діяльності. Було з’ясовано, що мотиваційну основу навчальної діяльності становила система мотивів зовнішнього і внутрішнього типів: пізнавальний мотив, професійний мотив, мотив самовдосконалення та самоутвердження.

У дослідженнях М. Маслової щодо навчальної мотивації студентів технічного вузу на основі результатів анкетування було виявлено, що 77% студентів навчаються для того, щоб оволодіти знаннями і здобути професійну освіту. На їх думку, вища освіта є гарантом успішної професійної кар’єри [9].

Г. Павловець і В. Філоненко, розглядаючи мотивації навчальної діяльності студентів педагогічного вузу, зробили висновок, що основними напрямками формування навчальної мотивації студентів є усвідомлення можливості навчання для власної особи і майбутньої професійної діяльності, отримати інтелектуальне задоволення, здобути глибокі та міцні знання [8].

Г. Думенко, прослідкувавши розвиток різних мотивів у студентів технічного університету, відзначила велику вибірковість пізнавальних мотивів, які полягають не тільки в безкорисливому інтересі до навчального предмета, а й у виборі професії (що призводить іноді до зниження інтересу до всіх інших предметів) [12].

Аналізуючи ці напрацювання, вважаємо, що саме пізнавальний мотив є домінуючим у структурі навчальної мотивації студентів, основою подальшого розвитку всіх спеціальних здібностей і професійного самовизначення. Прагнення розширити особистий кругозір, здобути нові знання, опанувати професією дає можливість для творчої діяльності, самоутвердження та отримання вищого статусу в суспільстві.

Висновки. Високий рівень навчальної мотивації є одним з головних засобів підвищення ефективності і якості навчального процесу. Якщо говорити про навчальну мотивацію, треба мати на увазі не тільки якість навчальної діяльності, а й формування професійної компетентності, оскільки мотиви навчальної діяльності визначають ставлення студента до вирішення поставлених перед ним завдань.

Література

1. Философский энциклопедический словарь / [гл. редакция: Л.Ф. Ильичев, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.С. Панов]. – М. : Сов. энциклопедия, 1983. – 840 с.
2. Краткий психологический словарь / [сост. Л.А. Карпенко ; под общ. ред. А.В. Пешковского, М.Г. Ярошевского]. – М. : Политиздат, 1985. – 431 с.
3. Маркова А.К. Формирование мотивации учения / А.К. Маркова, Т.А. Матис, А.Б. Орлов. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.
4. Скороходова Н. Мотивация к учению: как управлять её развитием / Н. Скороходова // Народное образование. – 2006. – № 4. – С. 193–203.
5. Немов Р.С. Психология : учебник для студентов высш. пед. заведений : в 3-х кн. / Р.С. Немов. – М. : Владос, 1999. – Кн. 1. – 688 с.
6. Якобсон П.М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П.М. Якобсон. – М. : Просвещение, 1969. – 137 с.
7. Борківська Р.В. Автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Р.В. Борківська ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2005. – 20 с.
8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: conf.stavsu.ru/_WordDocs/604.doc.
9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pgta.ru/pgta/org/ppp/lusev_pub/st7.pdf.
10. Изучение мотивации поведения детей и подростков / [под ред. Л.И. Божович и Л.В. Благонадежной]. – М., 1972.
11. Фридман Л.М. Психопедагогика общего образования : пособие для учителей / Л.М. Фридман. – М., 1997. – 93 с.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 5ka.su/ref/psihologiya/0_object73580.html.

КУРАКІНА О.М.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПЕДАГОГІКИ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ

Сучасний стан середньої освіти характеризується значною девальвацією моральних цінностей, що потребує ефективних форм, методів, засобів впливу на молодь і вимагає професійної підготовки учителя нової генерації, здатного осмислювати й застосовувати сучасні педагогічні технології, зокрема, пов'язані з формуванням, збереженням і зміцненням фізичного, психічного, духовного здоров'я підростаючого покоління. Збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління, формування свідомої мотивації щодо здорового способу життя, ставлення до власного здоров'я й життя інших є пріоритетними напрямками Національної доктрини розвитку освіти України ХХІ ст. [9].

Формування культури здоров'я молоді в системі середньої освіти – це соціально-педагогічний процес, учасниками якого, з одного боку, є учні з усією складністю функцій їх організму та несформованістю психіки, а з іншого – вчитель, якому, на нашу думку, повинна належати провідна роль у формуванні в молодіжному середовищі світоглядних цінностей здоров'я, наданні знань і формуванні практичних навичок здорового способу життя.

Успішне вирішення завдань з удосконалення системи середньої освіти тісно пов'язане зі зміцненням і охороною здоров'я, підвищенням працездатності молоді. У зв'язку з цим першочерговими завданнями сучасного етапу її модернізації повинні стати збереження і зміцнення здоров'я, формування цінностей здоров'я й здорового способу життя учнів.